

Norges Juristforbunds pris for
rettsikkerhet og likhet for loven

Rettsikkerhetsprisen 2023

Juryen gjorde 5. juni 2023 følgende enstemmige vedtak:

Rettsikkerhetsprisen for 2023 tildeles

Halvard Sivertsen, Lars Mikkel Tronsrud og Bjørn Olav Jahr

Rettsikkerhetsprisen

Rettsikkerhetsprisen er opprettet av Norges Juristforbund og ble første gang utdelt i 2006. Prisen er i 2023 et stipend på kr 100 000,-.

Rettsikkerhetsprisen skal tildeles én eller flere personer, en institusjon eller en organisasjon som i løpet av foregående år eller over lengre tid har utmerket seg i sitt arbeid eller virke ved å:

- Styrke rettsikkerhet og likhet for loven innenfor sitt virkeområde.
- Arbeide for rettsstatlige prinsipper, ytringsfrihet, likeverd, menneskerettigheter og trygghet for personlige krenkelser.
- Bidra til økt forståelse for og innsikt i lov- og regelverket.
- Bidra til mer effektiv saksbehandling og sikrere beslutninger gjennom utnyttelse av juridisk kompetanse.

Juryens begrunnelse

Rettsystemet er ikke ufeilbarlig. Det bør alle rettssystemets aktører erkjenne. Likevel er fravær av ydmykhet overfor systemets svakheter typisk i mange justismordsaker. I den norske rettshistorien har engasjement fra frivillige ildsjeler og enkeltstående forfattere med en kritisk holdning til makten, flere ganger fungert som siste skanse.

Liland-saken er ett eksempel. I 1970 ble Per Liland uskyldig dømt for dobbelt øksedrap, til 14 års fengsel og ti års sikring. Først etter endt soning ble han etter gjenopptakelse frifunnet. Frivillige ildsjeler og en kritisk journalist var sentrale i arbeidet med å skape grunnlaget for gjenopptakelsen. I opprydningen etter justismordet var det bred politisk enighet om at samfunnet måtte gjøre mer for å avdekke uriktige domfellelser. Løsningen ble en ny gjenopptakelseskommisjon. Som begrunnelse for den nye kommisjonen skrev Stortingets justiskomite at det ikke kan være «slik at en person som kan være uskyldig dømt, er avhengig av

å ha frivillige hjelpere for å få gjenopptatt sin sak» (Innst.O.nr.114 (2000–2001) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (gjenopptakelse) s. 11).

Likevel har historien gjentatt seg. I 2002 ble Viggo Kristiansen dømt for drap og overgrep mot to små jenter til 21 års fengsel og forvaring. I alle år har Kristiansen hevdet sin uskyld. Han og hans støttespillere har dokumentert relevante svakheter i etterforskningen og rettsbehandlingen, men systemet strittet imot. Først 19 år senere og etter fem begjæringer ble Baneheia-saken gjenåpnet. Engasjement fra frivillige hjelpere med sterk rettferdighetssans og en journalist og forfatter med kritisk sans, var også denne gang av stor betydning.

Den som er uriktig dømt, bør ikke være prisgitt gratisarbeidende støttespillere. Samtidig spiller sterke sivilsamfunn og engasjerte borgere som påpeker feil og mangler, en avgjørende rolle i den demokratiske rettsstaten.

Årets rettssikkerhetspris tildeles tre personer som alle har hatt fremtredende roller i gjenopptakelsen av Baneheia-saken, og som juryen vil premiere for sin særskilte innsats for rettssikkerhet: Halvard Sivertsen, Lars Mikkel Tronsrud og Bjørn Olav Jahr.

Bak gjenopptakelsen av Kristiansens sak står også flere andre enkeltpersoner – både profesjonelle aktører og privatpersoner – som uten tanke på egen vinning bidro til å snu skuten. Med denne prisen ønsker juryen også å markere den frivillige innsatsen som er lagt ned fra alle ildsjeler både i Baneheia-saken og i lignende saker.

Halvard Sivertsen har en lang yrkeskarriere bak seg som sivilingeniør. Han har engasjert seg i Kristiansens sak fra pensjonisttilværelsen. Sivertsen har brukt mye tid på analyser av bevisene i saken, og blant annet utarbeidet skriftlige rapporter om det mye omtalte mobilbeviset, som ble lagt frem for Gjenopptakelseskommisjonen. Ifølge en nylig avsagt kjennelse fra Borgarting lagmannsrett har Sivertsens innsats hatt «stor betydning for gjenåpningen og den senere frifinnelsen».

Lars Mikkel Tronsrud ble engasjert i saken til Kristiansen etter å ha lest boken til Bjørn Olav Jahr. Tronsrud beskrives som en hardtarbeidende strateg som inntok en uformell lederrolle i støttegruppen. Blant mye annet har Tronsrud bidratt med å skrive sentrale dokumenter i saken. Av den nevnte kjennelsen fremgår det at også Tronsruds innsats er høyt verdsatt av Viggo Kristiansen selv.

Juryen er imponert over de svært aktive rollene som både Sivertsen og Tronsrud har inntatt for å fremme rett og hindre urett i arbeidet for gjenopptakelse av Kristiansens sak. De har begge på en uselvisk og uegennyttig måte ofret flere tusentalls timer av egen fritid for å rydde opp i feil som rettssystemet skulle tatt ansvaret for. Deres innsats belyser betydningen av den rettskafne enkeltborger som ikke gir seg før rettferdigheten skjer fyllest.

Bjørn Olav Jahr tildeles rettssikkerhetsprisen for sin utrettelige journalistiske innsats i Baneheia-saken og Birgitte Tengs-saken, to av Norges mest skjellsettende drapssaker. Med sine to bøker om Baneheia-saken og sin bok om Birgitte Tengs-saken, og sitt øvrige formidlingsarbeid, har Jahr spilt en sentral rolle når det gjelder å snu folkeopinionen og pressen i begge saker. Hans arbeid høstet lenge lite anerkjennelse fra egne journalistiske rekker. Boken «Drapene i Baneheia. To historier. En sannhet» fikk hard medfart. Der alle andre var skråsikre, har Jahr stått frem som en uredd stemme som har utfordret den etablerte fortelling. Hverken tid eller motstand har vært nok for å stogge Jahrs innsats og engasjement.

Det er også sannsynlig at Jahrs utrettelige innsats har hatt betydning for fremdriften i Birgitte Tengs-saken. I boken «Hvem drepte Birgitte Tengs? En kriminaldokumentar» gir Jahr en grundig fremstilling av drapssaken og etterforskningen. I 2018 sendte TV2 en dokumentar i ni episoder

basert på Jahrs bok, hvor også Jahr er medvirkende som en av to regissører. Både i boken og i dokumentaren peker Jahr i anonymisert form på den mannen som i dag er domfelt i førsteinstans for drapet.

Jahrs grundige gravejournalistikk, fremført på en allment tilgjengeliggjørende måte, har ikke bare bidratt til opplysning, men ganske sikkert også til å øke presset mot myndighetene for å se på saken på ny. Jahr ble avhørt av politiet i forbindelse med publiseringen av boken, og politiet fikk da også overlevert et eksemplar. Tengs-saken ble den første straffesaken som ble etterforsket av cold case-gruppen til Kripos. Fetteren har i dag vunnet frem med sitt krav om omgjøringen av det sivilrettslige erstatningskravet som, til tross for at han var frifunnet for straff, fortsatt sto der som et symbol på tvil om hans uskyld i offentligheten.

Juryen mener at Jahrs arbeid er et eksempel på en kompromissløs, sannhetssøkende gravejournalistikk som gjør rettssystemet bedre og tryggere – noe han har måttet gjøre på frilansbasis fordi et slikt stykke arbeid over så mange år, neppe er noe som etablerte redaksjoner ville ha satt av ressurser til.

Årets tre prisvinnere er eksempler til etterfølgelse, og det gleder juryen å kunne tildele dem prisen. Samtidig antar vi at de alle tre er mer opptatt av at vårt rettssamfunn lærer av de feil som deres arbeid har avdekket, slik at vi reduserer risikoen for at tilsvarende feil skjer igjen.

Juryens sammensetning

Juryen for Rettssikkerhetsprisen 2023 har hatt følgende sammensetning:

- Jon Wessel-Aas (leder), advokat (H) i advokatfirmaet Lund & Co DA, leder av Advokatforeningen
- Eirin Eikefjord, jurist, politisk redaktør i Bergens Tidende
- Eirik Holmøyvik, professor ved Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen
- Katrine Holter, førsteamanuensis ved Politihøgskolen
- Monica Mæland, adm.dir. Bergen Næringsråd, tidl. advokat i Schødt og justisminister

Tidligere vinnere av Rettssikkerhetsprisen

2022: Lise Klaveness og Tromsø IL

2021: Maria Hessen Jacobsen og Randi Rosenqvist

2020: Den norske rettsstaten (representert ved stortingspresidenten, statsministeren, høyesterettsjustitiarius og generalsekretæren i Norsk Presseforbund)

2019: Tor-Aksel Busch

2018: Nils Asbjørn Engstad

2017: Jan E. Helgesen

2016: Stiftelsen Lovdata

2015: Fahkra Salimi og Mira-senteret

2014: Advokatforeningens aksjons- og prosedyregruppe i utlendingsrett

2013: Asbjørn Kjøenstad

2012: Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK), Oslo, Juss-Buss, Oslo, Jushjelpa i Midt-Norge, Trondheim, Jussformidlingen i Bergen og Jusshjelpa i Nord-Norge, Tromsø.

2011: Tore Sandberg

2010: Carsten Smith

2009: Ada Sofie Austegard og Stine Sofies Stiftelse

2008: Gatejuristen (Cathrine Moksnes)

2007: Trygve Lange-Nielsen

2006: Anders Bratholm